

Schoolondersteuningsprofiel
Gentiaan College incl. Travo
Versie oktober 2017
Vaststelling 27 november 2017

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Algemene gegevens	3
2.1 Contactgegevens	3
2.2 Algemene situatieschets van de school	3
2.3 Onderwijsvisie	4
2.4 Kengetallen leerlingenpopulatie	6
3. Ondersteuningsprofiel van de school	7
3.1 Profiel	7
3.2 Symbiose arrangementen	10
3.3 Ondersteuningsstructuur	10
4. Conclusie en ambities	15
5. Ontwikkelagenda	17

1. Inleiding

Voor u ligt het SchoolOndersteuningsProfiel (SOP) van het Gentiaan College in Apeldoorn, inclusief Travo Laan van de Mensenrechten.

Het Gentiaan College maakt per 1-8-2017 deel uit van De Onderwijsspecialisten. *Zie ook www.gentiaancollege.nl*

De 25 scholen van De Onderwijsspecialisten bieden onderwijs in de regio's Arnhem, Zuidwest-Veluwe, Liemers, Achterhoek, Zutphen, Deventer en Apeldoorn. Samen met onze partners en ouders zoeken we naar de beste oplossing om leerlingen die ondersteuning te bieden die nodig is.

De Onderwijsspecialisten/het Gentiaan College kent een breed portfolio aan onderwijs en dienstverlening, zowel op de eigen locatie als op locaties binnen het regulier onderwijs. Deze voorzieningen staan altijd in het teken van de individuele leerling die extra ondersteuning nodig heeft in het onderwijs. Het Gentiaan College verzorgt (tijdelijk) onderwijs voor leerlingen met ernstige gedragsproblemen wanneer deze in het regulier onderwijs vastlopen.

Middels het SOP brengen wij in beeld wat wij als onderwijs- en expertisecentrum bieden voor leerlingen met een extra (gedrags-)ondersteuningsbehoefte uit zowel samenwerkingsverband VO Apeldoorn, Epe, Voorst als aanpalende samenwerkingsverbanden.

Het SOP biedt zicht op ons onderwijs- en ondersteuningsaanbod. Aangezien onderwijsontwikkeling een dynamisch proces is, blijven wij voortdurend leren en ontwikkelen.

Wij staan open voor vragen over de (nieuwe) mogelijkheden van ons aanbod en gaan graag met u in gesprek om te verkennen of het Gentiaan College een passend onderwijsondersteuningsaanbod mogelijk kan maken.

2. Algemene gegevens

2.1 Contactgegevens

Naam school:	Gentiaan College
Adresgegevens:	Gentiaanstraat 804 7322 CZ Apeldoorn
Telefoonnummer:	055-3689580
E-mail:	info@gentiaancollege.nl
College van Bestuur:	

Het College van Bestuur van De Onderwijsspecialisten wordt gevormd door: dhr. W. Ludeke (voorzitter) en dhr. H. Loeffen (lid)

Directeur Gentiaan College:	Hendrien Zijlstra-Hilbrands
Teamleider Gentiaan College:	Maarten Vonk Noordegraaf

2.2 Algemene situatieschets van de school

Het Gentiaan College is een onderwijs- en expertisecentrum dat Voortgezet Speciaal Onderwijs biedt aan leerlingen van 12 t/m 20 jaar die (tijdelijk) geen passend onderwijs kunnen volgen op een reguliere VO school.

Het Gentiaan College, de Van Voorthuysenschool en de Bolster zijn gevestigd onder één dak. Hierdoor kan voor alle leerlingen een passend onderwijs- en ondersteuningsarrangement worden geboden, en kan specifieke expertise worden benut.

Het Gentiaan College onderscheidt zich vanwege geïntegreerde kennis op het gebied van onderwijs, gedrag en zorg. Daardoor zijn we in staat oplossingen aan te reiken voor nagenoeg alle ondersteuningsvragen. We stemmen onze begeleiding af met ouders/verzorgers, partners en (jeugd-)zorg.

Wij werken nauw samen met collega-scholen om samen te kunnen komen tot een passend aanbod.

Het Gentiaan College biedt onderwijs op verschillende niveaus, te weten:

- Arbeidsmarktgericht onderwijs (leerlingen stromen uit naar arbeid)
- VMBO Basis
- VMBO Kader
- VMBO TL
- MBO 1
- Havo
- Travo (havo 4 en 5 in nauwe samenwerking met ROC Aventus)
- Atheneum 1^e jaar

Op het Gentiaan College wordt op basis van het OntwikkelingsPerspectiefPlan bepaald welk onderwijsaanbod passend is. Het Gentiaan College biedt onderwijs op maat.

De klassen worden zoveel mogelijk ingedeeld op leerlijn zodat het mogelijk is om klassikale lessen en instructie te geven en leerlingen waar mogelijk te laten samenwerken en van elkaar te laten leren.

Leerlingen in de Arbeidsmarktgerichte leerweg die intensieve gedragsondersteuning nodig hebben zullen onderwijs krijgen op VSO De Bolster.

Voor leerlingen voor wie het, om uiteenlopende redenen, niet mogelijk is om lessen te volgen in de reguliere klassen van het Gentiaan College is er de mogelijkheid om les te krijgen in de LINKklassen. Leerlingen volgen hier hun eigen programma in hun eigen tempo. Er wordt intensief samengewerkt met zorgaanbieders. Er is een nauwe samenwerking met (onder andere) at.groep Zorg. at.groep Zorg biedt zowel behandeling, als diagnostiek op school aan. Er is een integrale aanpak: behandeling en onderwijs worden op elkaar afgestemd. Vanuit at.groep Zorg kan er, indien nodig, een thuiscoach worden ingezet om de leerling en ouders in de thuissituatie te begeleiden, of om de leerling bij verzuim weer van thuis naar school te begeleiden.

Op basis van specifieke ondersteuningsbehoeften kunnen leerlingen geclusterd worden en wordt de leerkracht-leerlingverhouding in deze groepen bewust laag gehouden. Voorbeelden hiervan zijn de LINKklassen en de klassen met leerlingen die intensieve gedragsondersteuning nodig hebben.

Het onderwijs in de LINKklassen wordt voor leerlingen van VMBO TL en Havo via IVIO (Wereldschool) geboden. Het IVIO onderwijs bestaat uit een individueel studieprogramma waarbij er per leerling bekeken wordt wat de best passende cognitieve uitdaging is. De leerling doorloopt het studieprogramma in het tempo dat bij hem of haar past. De didactische en vakinhoudelijke ondersteuning wordt verzorgd door vakdocenten op afstand. De begeleiding in de klas, gericht op planning, organisatie en de sociaal-emotionele ontwikkeling, komt van de groepsleerkracht.

Het Gentiaan College heeft een intensief arbeidstoeleidings- en stageprogramma dat past binnen de verschillende leerlijnen. Dit wordt ingezet, afhankelijk van de leerlijn en de onderwijsbehoeften van de leerling. Binnen de arbeidsmarktgerichte leerweg is het doel van stage om leerlingen te laten uitstromen naar een passende plek in de maatschappij. Dit kan zijn dagbesteding of (beschutte) arbeid, bij uitstroom naar arbeid zal dit zoveel mogelijk met een duurzame arbeidsovereenkomst zijn.

Huisvesting is een belangrijke voorwaarde om het Speciaal Onderwijs vorm te geven. Een ruimte moet passend gemaakt kunnen worden op de doelgroep, kleinschalig en overzichtelijk zijn, en ruimte bieden voor zowel individu als klas. Het schoolgebouw aan de Gentiaanstraat voldoet aan deze voorwaarden.

2.3 Onderwijsvisie

Gentiaan College is specialist in (onderwijs)differentiatie op gedrag en biedt onderwijs en ondersteuning aan leerlingen met gedragsproblemen, zodat iedere leerling een uitdagend toekomstperspectief heeft.

Het Gentiaan College biedt leerlingen onderwijs waarbij wordt uitgegaan van de onderwijsbehoeften, de mogelijkheden en de belangstelling van de leerling. Daarbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de doelen uit het reguliere onderwijs aangevuld met een pedagogisch klimaat waarin leerlingen zich veilig voelen. Het Gentiaan College is bestemd voor jongeren bij wie het ontwikkelingsproces is verstoord of waar het verstoord dreigt te worden. De oorzaak, maar ook de aard van de problematiek is voor ieder kind anders. Het Gentiaan College is erop gericht om een veilige leeromgeving te bieden waarin leerlingen zich cognitief, psychomotorisch en sociaal-emotioneel zo optimaal mogelijk kunnen ontwikkelen. Daarbij is het vooral van belang het zelfvertrouwen en de competentie-

ervaringen van leerlingen te vergroten, de leerlingen inzicht te geven in hun mogelijkheden en beperkingen en hen daarmee om te leren gaan.

Na toelating wordt door de Commissie van Begeleiding een ontwikkelingsperspectief opgesteld. Op basis van de onderwijsrelevante beginsituatie, de bevorderende en belemmerende factoren worden het verwachte uitstroomprofiel en het uitstroomniveau dat de leerling gaat volgen beschreven.

Het ontwikkelingsperspectief en de onderwijsbehoeften van de leerling zijn bepalend voor het planmatig handelen van de leerkracht. Op basis van de uitgangspunten van handelingsgericht werken stelt de leerkracht een plan op om de geformuleerde doelstellingen te realiseren.

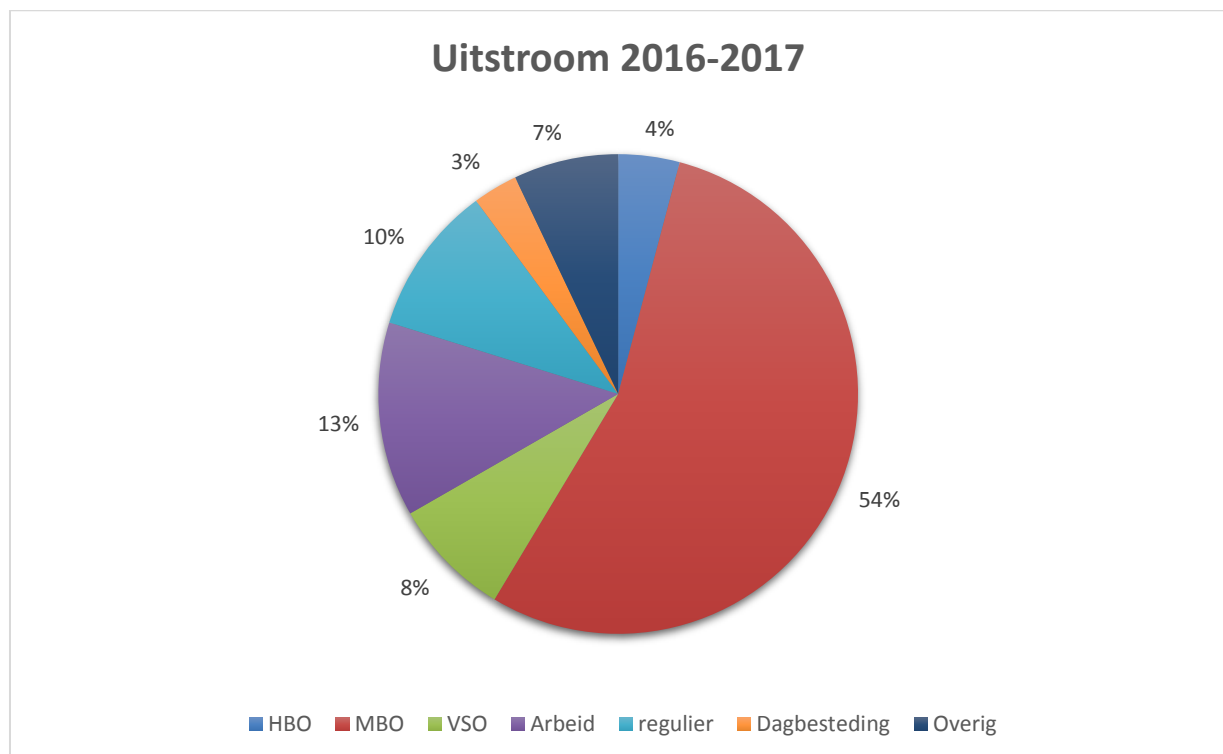
2.4 Kengetallen

Aantal leerlingen op 1 oktober

	2014-2015	2015-2016	2016-2017
	452	376	312

Uitstroomgegevens

In het schooljaar 2016-2017 zijn in totaal 145 leerlingen uitgestroomd, de uitstroomgegevens zijn verwerkt in onderstaand cirkeldiagram.

3. Ondersteuningsprofiel van het Gentiaan College

3.1 Profiel

De werkwijze van het Gentiaan College is erop gericht aan te sluiten bij de behoeften van de leerlingen. De basishouding van leerkrachten is duidelijk, consequent en warm. Er is veel ruimte voor individuele ondersteuning. Gedragsproblemen worden gezien als onmacht en niet als onwil. Er is intensief contact met ouders/verzorgers en er wordt zoveel mogelijk afgestemd op de individuele leerling.

Binnen het Gentiaan College wordt veel structuur geboden om zo voorspelbaarheid en een veilig klimaat te bevorderen. Er zijn vaste lestijden, een vaste groepsleerkracht die werkt met een vast rooster en concrete opdrachten. De huiswerkdruk ligt niet hoog, er wordt in de lessen rekening mee gehouden dat leerlingen (een deel van) hun huiswerk op school kunnen maken. In de lessen worden inspanning en ontspanning afgewisseld. Er is sprake van een gestructureerde invulling van vrije tijd. Overal in de school is intensief toezicht. Er is voor leerlingen de mogelijkheid om gebruik te maken van hulpmiddelen om prikkels weg te nemen en er is veel aandacht voor visualisatie.

In deze paragraaf zal aan de hand van het Apeldoorns model nader worden beschreven aan welke onderwijsbehoeften het Gentiaan College tegemoet kan komen en op welke wijze dit wordt vormgegeven. Daarnaast wordt door middel van de ontwikkelagenda aangegeven waar het Gentiaan College zich nog verder in wil ontwikkelen.

3.1.1 Vastgesteld niveau van basisondersteuning Regulier en VSO

samenwerkingsverband voortgezet onderwijs apeldoorn-epe-voorst

Vastgesteld niveau van basisondersteuning Cluster 4

1) Aanpassing van de onderwijssituatie

1.1 Samenwerkingsrelatie met de leerling	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school ziet de mentor zijn mentorleerlingen meerdere keren per week in de les	✓	
Op onze school bouwt de mentor een vertrouwensband op met de leerling	✓	
De leerling heeft een vast aanspreekpunt binnen de school, waar hij dagelijks op terug kan vallen	✓	
Op onze school voert de mentor individuele gesprekken met de leerling	✓	
Op onze school kan een leerling indien nodig wekelijks doelgerichte gesprekken voeren op school over de doelen uit het OPP	✓	
Op onze school kan een leerling indien nodig wekelijks gesprekken voeren met een medewerker uit het ondersteuningsteam	✓	

Op onze school worden de leerlingen, indien mogelijk, betrokken bij het opstellen van hun (leer)doelen in het OPP	✓	
---	---	--

1.2 Pedagogisch klimaat	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school is een positief schoolklimaat voor de leerlingen: <ul style="list-style-type: none"> - er gelden positief geformuleerde gedragsregels - de leerling ontvangt feedback op concreet waarneembaar gedrag - positief gedrag van de leerling wordt benoemd en gestimuleerd door alle medewerkers - leerlingen worden door alle medewerkers direct aangesproken op hun (ongewenste) gedrag op school - docenten kennen hun leerlingen bij naam - waarin gezamenlijke afspraken zijn gemaakt over de aanpak van gedrag in de klas en in vrije situaties op school staan - dat periodiek getoetst wordt 	✓	
Alle medewerkers van onze school geven signalen over leerlingen door aan de mentor van de leerling	✓	

1.2 Pedagogisch klimaat (vervolg)	Cl. 4	
Alle medewerkers van onze school geven zorgwekkende signalen over een leerling door aan de ondersteuningscoördinator/intern begeleider	✓	
Onze school handelt actief conform een pestprotocol	✓	
Binnen onze school is een gedragscode opgesteld waarin vastgelegd is hoe we met elkaar om horen gaan	✓	
Een docent kan naast de gezamenlijke gedragsafspraken, maatwerk bieden voor individuele leerlingen	✓	
Op onze school vindt minstens twee keer per jaar leerling-/groepsbespreking plaats (buiten de rapportvergadering om)	✓	
Op onze school is er (les)aanbod voor leerlingen met problemen op het gebied van sociale vaardigheden	✓	
Binnen het onderwijsprogramma van onze school is er aandacht voor algemene dagelijkse vaardigheden	✓	
Binnen het onderwijsprogramma van onze school is aandacht voor het ontwikkelen van vaardigheden die de leerling nodig heeft in wonen, werken, vrije tijd en burgerschap	✓	
Op onze school is altijd toezicht in de klas, tijdens de pauze en overige vrije momenten	✓	
Op onze school worden individuele afspraken gemaakt over de invulling van pauzes en vrije momenten als dit nodig is	✓	
Op onze school kan de leerling ondersteuning krijgen om faalangst te verminderen of onder controle te krijgen.	✓	

1.3 Controle van de schoolgang	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Onze school handelt actief conform een verzuimprotocol	✓	
Het verzuimprotocol wordt jaarlijks geëvalueerd met de leerplichtambtenaar	✓	
Absenties worden elk lesuur geregistreerd in het leerlingvolgsysteem (LVS)	✓	
Op onze school wordt de absentieregistratie met regelmaat gecontroleerd op zorgwekkend/signaalverzuim	✓	
Op onze school wordt bij afwezigheid van een leerling dezelfde dag met de ouders/verzorgers gebeld	✓	
Onze school signaleert zorgwekkend ziekteverzuim en treedt in gesprek met ouders/verzorgers wanneer dit voorkomt	✓	
De leerling wordt, moet toestemming van ouders/verzorgers, besproken in het kernteam/CVB zodra er sprake is van zorgwekkend ziekteverzuim	✓	
Op onze school wordt de leerplichtambtenaar ingeschakeld bij vermoedens van ongeoorloofd verzuim	✓	
Op onze school kan een leerling onderwijstijdverkorting/aangepast lesrooster krijgen indien nodig (en verantwoord kan worden naar de inspectie)	✓	

2) Aanpassing leersituatie

2.1 Didactisch-klimaat	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
De lessen op onze school hebben een vaste, voor de leerling inzichtelijke structuur	✓	
Op onze school ontvangen de leerlingen les in studievaardigheden	✓	

2.2 Ondersteuning bij huiswerk <i>(afhankelijk van de uitstroombestemming)</i>	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school kan de leerling dagelijks agendacontrole ontvangen	✓	
Op onze school kan de leerling wekelijks ondersteuning krijgen bij het gebruik van de agenda	✓	
Op onze school kan de leerling wekelijks ondersteuning krijgen bij het plannen van het huiswerk	✓	
Op onze school kan de mentor, indien afgesproken, contact met ouders onderhouden over het huiswerk	✓	
Indien afgesproken is er voor de leerling de mogelijkheid om individueel de dag voor- en na te bespreken.	✓	
De leerlingen kunnen hun huiswerk maken op school	✓	
De leerlingen kunnen onder didactisch toezicht hun huiswerk maken op school	✓	
Op onze school is de opbouw en onderwerp van de les voor de leerling zichtbaar (op het bord)	✓	

Indien er sprake is van huiswerk (afhankelijk van uitstroombestemming) wordt het huiswerk elke les genoteerd op het bord	✓	
Indien er sprake is van huiswerk (afhankelijk van uitstroombestemming) heeft elke docent aandacht voor het gemaakte en geleerde huiswerk van de leerling	✓	
Indien er sprake is van huiswerk (afhankelijk van uitstroombestemming) is het opgegeven huiswerk inzichtelijk voor ouders	✓	

3) Aanpassingen lesmaterialen/lesinstructie

3.1 Instructie	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school is er mogelijk tot verlengde instructie binnen de les	✓	
Op onze school is er de mogelijkheid tot herhaalde instructie	✓	
Op onze school kunnen instructies visueel ondersteund worden	✓	

3.2 Leerachterstanden <i>(achterstanden die niet correleren met cognitieve vaardigheden)</i>	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school is het mogelijk om kortdurende ondersteuning te krijgen bij het inhalen van leerachterstanden (buiten de les)	✓	
Op onze school kunnen leerlingen met een taalachterstand tijdelijk extra ondersteuning krijgen	✓	
Op onze school kunnen leerlingen met een achterstand in rekenen tijdelijk extra ondersteuning krijgen	✓	
Op onze school kunnen leerlingen extra oefenmateriaal krijgen	✓	

3.3 Dyslexie/Dyscalculie	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school wordt in het eerste schooljaar een dyslexiescreening gedaan als er vermoedens van dyslexie zijn	✓	
Na screening en remedial teaching vindt mogelijk dyslexieonderzoek plaats op school	✓	
Op onze school heeft een leerling met een dyslexieverklaring recht op extra faciliteiten	✓	
Onze school heeft een remedial teacher/dyslexiebegeleider in dienst	✓	
Op onze school kunnen leerlingen met dyslexie tijdelijk extra ondersteuning krijgen	✓	

3.4 Aanpassing lesprogramma	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school kan een leerling indien nodig aanpassingen krijgen in het lesprogramma zodat deze (meer) aansluit bij de ondersteuningsbehoeftes	✓	
Op onze school is het mogelijk om te versnellen in het lesprogramma	✓	
Op onze school is het mogelijk om te vertragen in het lesprogramma	✓	
Op onze school is het mogelijk om enkele vakken op een ander niveau te doen	✓	
Op onze school is het mogelijk om te verbreden: extra stof aan te bieden in de breedte	✓	
Op onze school is het mogelijk dat er extra verdiepingsstof wordt gegeven	✓	

4) Aanpassing ruimtelijke omgeving

4.1 Overzichtelijke, prikkelarme omgeving	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school zijn de lokalen ordelijk ingericht	✓	
Op onze school zijn alle lokalen prikkelarm	✓	
Op onze school kan een leerling, indien afgesproken een vast werkplek krijgen.	✓	
Op onze school hangt in elk lokaal een klok en een time-timer	✓	
Op onze school hebben leerlingen beperkt lokaalwisselingen	✓	
Op onze school hebben de leerlingen een vast groepslokaal	✓	
Indien nodig heeft de leerling les in één lokaal op onze school	✓	
Op onze school kan de leerling werken in een afgeschermd werkplek (bv. autischot) in de klas	✓	
Op onze school kan de leerlingen werken in de klas met geluidswerende hulpmiddelen (bv. koptelefoon)	✓	
Op onze school kan een leerling incidenteel werken in een andere prikkelarme omgeving werken	✓	
Op onze school zijn er aparte ruimtes waar leerlingen die dat nodig hebben gedurende de pauzes en andere vrije momenten kunnen verblijven	✓	
Op onze school kunnen leerlingen indien nodig geplaatst worden in een klas waar extra aandacht is voor structuur en begeleiding	✓	

4.2 Toegankelijkheid	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Onze school is rolstoeltoegankelijk	✓	
Op onze school kan een leerling gebruik maken van aangepast meubilair	✓	
Op onze school is een invalidentoilet aanwezig	✓	
Op onze school is een verzorgingsruimte aanwezig	✓	

Op onze school is er ruimte voor individuele therapie op school	✓	
---	---	--

5) Inzet expertise

5.1 Inzet expertise	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school is een ondersteuningscoördinator/intern begeleider aanwezig	✓	
Op onze school is een leerlingbegeleider/counselor aanwezig	✓	
Op onze school is een vertrouwenspersoon aanwezig	✓	
Op onze school is een coach/begeleider voor docenten aanwezig	✓	
Op onze school is een orthopedagoog of (gz-)psycholoog aanwezig/beschikbaar	✓	
Op onze school is een maatschappelijk werker/jeugdhulpverlener aanwezig	✓	
Op onze school is een remedial teacher (dyslexie/dyscalculie) aanwezig/beschikbaar	✓	
Op onze school is een stagecoördinator aanwezig	✓	
Wij kunnen een beroep doen op een jeugdverpleegkundige/schoolarts verbonden aan onze school	✓	
Er is een leerplichtambtenaar verbonden aan onze school	✓	
Wij kunnen een beroep doen op de wijkagent	✓	
Wij kunnen een beroep doen op een revalidatiearts	✓	

6) Ondersteuningsstructuur

6.1 Deskundigheidbevordering	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school is er intervisie voor docenten	✓	
Op onze school kunnen er casussen besproken worden onder begeleiding van een lid van het ondersteuningsteam	✓	
De docenten van onze school beschikken over voldoende handvatten voor goed klassenmanagement	✓	
De docenten van onze school beschikken over voldoende handvatten hoe om te gaan met leerlingen met extra ondersteuningsbehoeftes	✓	

6.2 Docentenondersteuning	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school is coaching voor nieuwe docenten beschikbaar	✓	
Op onze school is coaching beschikbaar op klassenmanagement	✓	
Op onze school is coaching beschikbaar over communicatie/gespreksvoering	✓	
Op onze school is coaching beschikbaar op het gebied groepsproces/groepsdynamica	✓	

Op onze school is coaching beschikbaar gericht op de aanpak van leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte	✓	
---	---	--

6.3 Route inzet ondersteuning	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school is er een duidelijke route voor het bespreken van een leerling voor bespreking in het CVB (Commissie voor de Begeleiding VSO) of het ondersteuningsteam (regulier VO)	✓	
Op onze school wordt de ondersteuningsvraag van de leerling tijdig en adequaat opgepakt door het CVB/ondersteuningsteam	✓	
Op onze school bespreekt een lid van het ondersteuningsteam de uitkomsten van de besprekingen met ouders	✓	
Op onze school zijn de uitkomsten van de besprekingen inzichtelijk voor alle betrokkenen op school	✓	
Op onze school is de voortgang van het ondersteuningstraject inzichtelijk voor alle betrokkenen, inclusief ouders	✓	
Op onze school wordt de voortgang van het ondersteuningstraject vastgelegd	✓	
De voortgang en ondersteuning van de leerling wordt minimaal twee keer per jaar besproken met ouders	✓	
Op onze school wordt er minimaal jaarlijks gekeken of een leerling kan overstappen naar het regulier onderwijs	✓	

6.4 Verslaglegging en OPP	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school wordt de ondersteuningsbehoefte van de leerling vastgelegd in het LVS	✓	
Op onze school wordt extra ondersteuning vastgelegd in een OPP	✓	
De handelingsadviezen van de leerling (uit het OPP) zijn bekend bij de betrokken docenten	✓	
Op onze school weten alle betrokkenen rondom de leerling waar het OPP te vinden is	✓	

6.5 Beleid en organisatie	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school is er structureel aandacht voor het vergroten van deskundigheid van personeel	✓	
Op onze school zijn de taken van de mentor vastgelegd	✓	
Op onze school zijn de taken van de ondersteuningscoördinator/intern begeleider vastgelegd en worden jaarlijks geëvalueerd	✓	
De ondersteuningsstructuur van de school is vastgelegd en inzichtelijk voor medewerkers en ouders	✓	
Op onze school kent een ieder het schoolondersteuningsprofiel	✓	
Het schoolondersteuningsprofiel is toegankelijk voor iedereen	✓	

Op onze school wordt gewerkt volgens een dyslexieprotocol	✓	
Op onze school wordt gewerkt volgens een dyscalculieprotocol	✓	
Op onze school wordt gewerkt volgens een protocol medische handeling	✓	
Op onze school wordt gewerkt conform vastgestelde privacyreglementen	✓	
Op onze school wordt gewerkt volgens de meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld	✓	
Op onze school is een schoolveiligheidsplan aanwezig en inzichtelijk voor iedereen	✓	

7) Samenwerking deskundigen

7.1 Samenwerkingsrelatie met ouders	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Op onze school wordt het ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) in samenspraak met ouders en leerling opgesteld	✓	
Op onze school wordt de inzet van extra ondersteuning in overleg met ouders bepaald	✓	
Op onze school bespreekt mentor en/of de ondersteuningscoördinator/intern begeleider zorgen met ouders	✓	
Op onze school informeert de mentor ouders over zorgwekkende signalen van de leerling	✓	
Op onze school consulteert de mentor ouders of zij dezelfde signalen zien	✓	
Op onze school informeert de mentor ouders over positieve ontwikkelingen van de leerling	✓	

7.2 Samenwerkingsrelatie met externe betrokkenen	Cl. 4	Extra ondersteuning/ Opmerkingen
Er is regelmatig contact tussen school en de betrokken hulpverlening van de leerling	✓	
Er wordt multidisciplinair overleg met externe betrokken georganiseerd	✓	
De ondersteuning op onze school wordt afgestemd met de externe hulpverlening (gezamenlijke doelen)	✓	
Er wordt veelvuldig samengewerkt met partners die Arbeid en dagbesteding verzorgen	✓	
Er is ondersteuning aan ouders op de leefgebieden werk, wonen, vrije tijd, burgerschap (aanvraag uitkering, loonwaardemeting e.d.)	✓	

Hierna wordt aan de hand van het Apeldoorns model nader beschreven hoe het Gentiaan College invulling geeft aan de basisondersteuning zoals die hierboven in de tabel staat weergegeven. Ook bevat onderstaande beschrijving aanvullingen op deze basisondersteuning.

1. Aanpassing onderwijssituatie

- Structurele coaching door middel van gesprekken met leerlingen, vaak gericht op aandachtspunten en doelen op sociaal-emotioneel gebied.
- Structureel en vraaggestuurd aandacht voor het aanleren van sociale vaardigheden.
- Aanleren en stimuleren van samenwerkingsvaardigheden en vaardigheden op het gebied van zelfredzaamheid en sociale relaties.
- Motiverende gespreksvoering met leerlingen.
- Intensief contact met ouders.
- Gebruik maken van beloningssystemen.
- Veilig schoolklimaat door duidelijkheid en nabijheid, persoonlijk contact en afstemming op de individuele leerling.
- Intensief toezicht.
- Ontwikkelingsperspectiefplan en leerlingvolgsysteem zijn gericht op sociaal-emotionele en didactische ontwikkeling.
- Er is in de lessen veel aandacht voor zelfredzaamheid en zelfstandigheidsbevordering.
- Het Gentiaan College heeft een mediacoach die leerlingen en medewerkers kan ondersteunen en voorlichten ten aanzien van (social) media en de gevolgen die verkeerd gebruik kan hebben.
- Het Gentiaan College heeft een combinatiefunctionaris die leerlingen stimuleert vrijetijdsbesteding te zoeken en hen helpt de juiste plek met passende ondersteuning te vinden

Ontwikkelagenda:

Gebruik pestprotocol intensiveren en de (sociale) veiligheidscoördinator duidelijker en transparanter positioneren.

2. Aanpassing leersituatie

- Huiswerk en dag- en weekplanning zijn duidelijk zichtbaar in het lokaal.
- Ouders worden op de hoogte gebracht van het huiswerk d.m.v. mail, agenda of huiswerksite.
- Vaste structuur door middel van voorspelbare lesopbouw, roosters die voor langere tijd gelden en duidelijke, transparante regels.
- Bij lesuitval wordt altijd gezorgd voor een vervanger of opvang.
- Aanleren studievaardigheden.
- Eén vaste groepsdocent, hij/zij geeft vrijwel alle lessen. Er worden, afhankelijk van de leerlijn, voor enkele vakken vakdocenten ingezet.
- Goede balans tussen inspanning en ontspanning tijdens de lessen.
- Concrete, vastomlijnde opdrachten.
- Begeleiding bij wisselmomenten.
- Aanpassen van de lesstof aan onderwijsbehoeften van de leerling.
- Leerlingen worden gecoacht op het gebied van werknemersvaardigheden wanneer zij stage lopen, indien nodig wordt hier ook op school in de lessen aandacht aan besteed.
- In de leerlijn AMG wordt vanaf het eerste leerjaar aandacht besteed aan arbeids- en werknemersvaardigheden middels de methode Zedemo en het Arbeidstrainingscentrum, dit groeit uit naar meerdere dagen stage per week onder intensieve begeleiding.

Ontwikkelagenda:

Digitale mogelijkheden binnen lessituaties vergroten.

Onderzoeken van mogelijkheden voor het maken van huiswerk op school (al dan niet onder didactische begeleiding).

3. Aanpassing lesmaterialen/instructie

- Individuele aanpassingen naar behoefte van leerling. De groepsdocent heeft hier tijd en ruimte voor door kleine groepen.
- Gebruik van concentratieverhogende en prikkelreducerende middelen, zoals time-timer, koptelefoon en schotten om de werkplek af te bakenen.
- Groepsinstructie, verlengde instructie, pre-teaching en individuele instructie.
- Onderwijs op eigen niveau, bijvoorbeeld door taakverrijking of taakverlichting.
- Bewuste methodekeuze afgestemd op doelgroep.
- Ondersteuning dyslexie. Er is een dyslexiepas, waar de compenserende en dispenserende maatregelen in staan genoemd. Er wordt gebruik gemaakt van moderne middelen zoals de LEX-app.
- Er zijn mogelijkheden om het lesrooster aan te passen voor een individuele leerling, bijvoorbeeld door onderwijstijdverkorting of om extra praktijk te realiseren.
- Extra ondersteuning taal/rekenen door de eigen docent en eventueel de Remedial Teacher.

Ontwikkelagenda:

Verder ontwikkelen van beleid ten aanzien van Ernstige Reken- en Wiskundeproblemen en Dyscalculie (ERWD).

4. Aanpassing ruimtelijke omgeving

- Gestructureerde werkomgeving, alles heeft een vaste plek.
- Indien noodzakelijk schotten om werkplek af te bakenen.
- Visualisatie van dagprogramma en regels en afspraken.
- Leerlingen mogen in pauzes niet van het terrein.
- Iedere afdeling heeft een eigen ingang. Deze is te herkennen aan de kleur van het trappenhuis en de panelen aan de buitenkant.
- Verschillende leeftijdsgroepen hebben verschillende pauzes.
- Prikkelarme omgeving door onder meer het minimaliseren van visuele prikkels.

Ontwikkelagenda

Aula/ kantine herinrichten met als doel de ontspanningsmogelijkheden voor leerlingen te optimaliseren.

5. Inzet expertise

- Binnen het Gentiaan College worden trainingen en begeleidingsvormen aangeboden, waaronder SOVA-training, Rots en Water, psycho-educatie, examentraining, stagetraining, Leefstijl, TOPs! en Girls Talk.
- Op het Gentiaan College zijn in een aantal groepen leraarondersteuners aanwezig
- De Commissie van Begeleiding komt wekelijks bijeen.

De inzet van expertise wordt verder uitgewerkt in paragraaf 3.3.

6. Ondersteuningsstructuur

De ondersteuningsstructuur staat beschreven in paragraaf 3.3.

7. Samenwerking deskundigen

- De ouders en leerling worden gezien als deskundigen. Zij worden actief betrokken bij het formuleren van het OPP. Twee keer per jaar wordt het OPP besproken met ouders. Daarnaast is er intensief (email)contact tussen leerkracht en ouders.
- Er is samenwerking tussen het Gentiaan College en zorg- en hulpverleners (waaronder at.groep Zorg) met als motto: Eén kind één plan.
- Waar nodig worden multidisciplinaire overleggen gearrangeerd waarvoor alle partijen die betrokken zijn bij een leerling worden uitgenodigd
- Het Gentiaan College heeft kennis van de sociale kaart, zowel op zorgvlak als op het gebied van (beschermde) vrijetijdsbesteding.

In paragraaf 3.3. wordt de samenwerking met deskundigen verder uitgewerkt.

3.2 Symbiosearrangementen

Het Gentiaan College heeft een aantal arrangementen met andere scholen afgesproken. Het gaat hierbij om het inkopen van lessen. Daarnaast worden examens via een extraneusregeling geregeld. Voor de richting HBR (Horeca, Bakkerij en Recreatie) is een regeling afgesproken met het Edison College. Het Gentiaan College heeft met Sprengeloo afspraken over de richting hout, metaal, zorg en welzijn en BWI (Bouwen, Wonen en Interieur). Voor de richting E&O (Economie en Ondernemen) is een extraneusregeling met Veluws College Cortenbosch afgesproken.

MBO Entree werkt samen met ROC Aventus voor de richtingen Dienstverlening en Zorg, Hout en Bouw en Horeca. De leerlingen die MBO Entree Groen en Dier volgen, doen examen via het AOC in Twello.

Met Aventus is een samenwerking voor de bovenbouw havo, de Travo genaamd. De leerlingen volgen het onderwijsprogramma van Aventus en worden daarbij intensief begeleid door een gespecialiseerde leerkracht. Naast de schoolse zaken begeleidt de "special teacher" de leerling in zijn sociaal-emotionele ontwikkeling. Hij is het vaste aanspreekpunt voor de leerling, docenten en ouders. De leerlingen kunnen dagelijks van 8.00 uur tot 17.00 uur gebruik maken van een eigen ruimte om te studeren en te pauzeren. De leerkracht biedt onderwijs en ondersteuning.

3.3 Ondersteuningsstructuur

Groeps- en vakleerkrachten

De groepsleerkracht is de spil in de begeleiding van de leerling. De dagelijkse begeleiding wordt zoveel mogelijk in de klas door de groepsleerkracht en de vakleerkrachten gerealiseerd. Indien nodig worden zij ondersteund door de Commissie van Begeleiding.

Logische onderwijskundige eenheden

Het team van het Gentiaan College is opgedeeld in zes Logische Onderwijskundige Eenheden (LOE's). Deze LOE's zijn ingedeeld op basis van leerlijn en leerjaar. Elke LOE heeft een teamondersteuner die regelmatig overleg heeft met het Managementteam en de intern begeleiders.

De groepsleerkrachten en vakdocenten van een LOE werken nauw met elkaar samen en zij zijn elkaars eerste aanspreekpunt wanneer een collega hulp nodig heeft of wil overleggen over een casus of leerling.

Commissie van Begeleiding

Op het Gentiaan College zijn meerdere Commissies van Begeleiding actief. Een Commissie van Begeleiding volgt de voortgang van de leerlingen en is daar verantwoordelijk voor. Zitting in deze commissie hebben een lid van het managementteam, de intern begeleider, de gedragswetenschapper en de maatschappelijk werker. De Commissie van Begeleiding komt wekelijks bijeen. De jeugdarts is formeel lid van de Commissie van Begeleiding en neemt periodiek deel aan het overleg.

Een van de belangrijkste taken van de Commissie van Begeleiding is het adviseren van het bevoegd gezag over het ontwikkelingsperspectief van de leerling en het evalueren van de voortgang van dit ontwikkelingsperspectief. Daarnaast adviseert de Commissie van Begeleiding leerkrachten op het gebied van de pedagogische en/of didactische begeleiding van leerlingen. Een andere belangrijke taak van de Commissie van Begeleiding is het geven van advies rond plaatsing vanuit en terugplaatsing in het regulier onderwijs. Tenslotte heeft de Commissie van Begeleiding een belangrijke rol in de afstemming tussen school en externe instanties. De Commissie van Begeleiding is aanwezig bij de leerlingbesprekingen die drie maal per jaar georganiseerd worden. Het doel van deze besprekingen is om vast te stellen of de leerling zich conform het OPP ontwikkelt en om te bespreken welke bevorderende en belemmerende factoren van toepassing zijn.

Binnen de Commissie van Begeleiding is het lid van het managementteam de eerst verantwoordelijke en de voorzitter van de Commissie van Begeleiding. De intern begeleider

levert een bijdrage aan het (bovenschools) zorgbeleid, coördineert en voert het zorgbeleid in de school uit en speelt een belangrijke rol in de begeleiding van leerkrachten. De schoolmaatschappelijk werker fungeert als schakel tussen hulpverlening, thuis en school als er zaken in de thuissituatie spelen die van invloed zijn op het functioneren van de leerling op school. De gedragswetenschapper heeft een adviserende rol met betrekking tot de leerlingzorg, voert psychodiagnostisch en orthodidactisch onderzoek uit en begeleidt leerlingen met een specifieke hulpvraag. De schoolarts heeft een adviserende rol ten aanzien van de fysieke en psychische ontwikkeling van leerlingen. Daarnaast adviseert de schoolarts op het gebied van (onderwijs)aanpassingen binnen de klas.

Overige specialismen

Naast de leden van de Commissie van Begeleiding zijn de volgende specialismen binnen de school aanwezig:

- RT: Op het Gentiaan College werkt een remedial teacher. Zij denkt mee over het beleid rondom dyslexie, dyscalculie en leerlijnen. Ook werkt zij met de leerlingen aan rekenen en Nederlandse taal.
- Mediaccoach: Organiseert activiteiten om de mediawijsheid van kinderen, jongeren, ouders, leerkrachten en directies te verbeteren. De mediaccoach heeft een adviserende rol op het gebied van mediawijsheid.
- Stagebureau: De stage-coördinatoren begeleiden de leerling tijdens het stageproces. Zij bezoeken de leerling regelmatig op het stageadres, bieden coaching op de leerdoelen en ze informeren de stagegever over de begeleidingsbehoefte van de leerling. Zij werken intensief samen met de (groeps)docent en decaan en adviseren de leerling en de ouders over de uitstroommogelijkheden.
- Leraarondersteuners: werken ondersteunend aan de leerkrachten. Zij ondersteunen de leerkrachten bij onderwijsinhoudelijke taken en begeleiden leerlingen bij het verwerven van diverse vaardigheden.
- Combinatiefunctionaris: Stimuleert leerlingen vrijetijdsbesteding te zoeken en helpt hen de juiste plek met passende ondersteuning te vinden.

Externe professionals

Naast professionals binnen de school kunnen ook professionals van buiten de school betrokken worden om het onderwijsleerproces van leerlingen zo optimaal mogelijk te laten verlopen.

Instanties en professionals die extern beschikbaar zijn ten behoeve van het ondersteuningsaanbod voor leerlingen, zijn o.a.

- Leerplichtambtenaar
- GGZ-instellingen, waaronder at.groep Zorg, Karakter, GGNet en het Leo Kannerhuis.
- Tactus
- Jeugdzorg regulier, waaronder Lijn 5, Riwis, PJG en Pactum
- Jeugdzorg licht verstandelijk beperkten, waaronder Pluryn, Philadelphia, J.P van de Bent en 's Heerenloo
- CJG en wijkteam
- Wijk- en jeugdagent
- Mee Veluwe
- Gemeente
- Veilig Thuis
- Jeugdbescherming Gelderland
- Maashuis
- Don Bosco

Ondersteuningsaanbod

Om leerlingen te kunnen ondersteunen bij hun onderwijsleerproces maken we onder andere gebruik van de volgende methoden, methodieken en begeleidingsmogelijkheden:

- **Leefstijl.** Dit is een programma voor jongeren binnen het voortgezet speciaal onderwijs en het praktijkonderwijs. Binnen het onderwijs spelen sociaal-emotionele vaardigheden en normen en waarden een belangrijke rol. Met het Leefstijl-programma worden leerlingen hiervan bewustgemaakt. Samen met klasgenoten doen ze activiteiten en opdrachten die het besef van 'goed omgaan met elkaar' versterken. Het bevorderen van positieve groepsrelaties speelt in de Leefstijl-lessen een grote rol. De methode Leefstijl wordt binnen het Gentiaan College in de onderbouw ingezet.
- **TOPs!.** Dit is een programma dat leerlingen bewust maakt van hun eigen denken en doen en hen leert hier verantwoordelijkheid voor te nemen. Op het Gentiaan College wordt TOPs! ingezet om leerlingen te leren dat ze in iedere situatie kunnen kiezen voor een positieve oplossing. De methode Tops! wordt binnen het Gentiaan College in de bovenbouw ingezet.
- **ZIEN!.** Dit is een expertsysteem waarmee op het Gentiaan College de sociaal-emotionele ontwikkeling in kaart wordt gebracht. De ZIEN! vragenlijsten bieden op basis van een analyse van observaties daarnaast concrete doelen en handelingssuggesties. ZIEN! speelt op het Gentiaan College een rol binnen het gehele proces van handelingsgericht werken, van signalering tot handelen.
- **Dyslexiescreening en dyslexiepas:** Bij alle leerlingen die instromen in het eerste jaar wordt een dyslexiescreening afgenomen. Hetzelfde geldt voor ouderejaars leerlingen voor wie op het moment van instromen nog niet eerder een dyslexiescreening heeft plaatsgevonden, terwijl daar wel aanleiding voor is. Leerlingen met een dyslexieverklaring krijgen een dyslexiepas waarin wordt aangegeven wat de dispenserende en compenserende maatregelen zijn waar zij recht op hebben.
- **Handelingsgerichte diagnostiek.** Door de gedragswetenschapper kan intelligentie- en dyslexie worden uitgevoerd. Ook onderzoek naar de sociaal-emotionele ontwikkeling en neuropsychologisch onderzoek kan door de gedragswetenschapper afgenomen worden.
- **Individuele trainingen en begeleiding,** waaronder onder andere Rots en Water, examentraining, sociale vaardigheidstraining, psycho-educatie, sociale cognitietraining, Girls' Talk en begeleidings- of coachingsgesprekken.

De medewerkers van het Gentiaan College blijven voortdurend op de hoogte van ontwikkelingen op het gebied van het speciaal onderwijs. Structurele professionalisering is hierbij een belangrijke pijler. Het Gentiaan College maakt deel uit van De Onderwijsspecialisten. De visie op het personeelsbeleid van de Onderwijsspecialisten vertaalt zich in een Integraal PersoneelsBeleid bestaande uit vier kwadranten (of domeinen). Het kwadrant 'Kennis en competentie' is wat professionalisering betreft van belang en beslaat drie onderwerpen:

- Leren en ontwikkelen
- Functiehuis
- Competenties

Het onderwerp Leren en ontwikkelen betreft alle medewerkers van het Gentiaan College. Leren en ontwikkelen is gebaseerd op de filosofie van brede professionalisering. De medewerkers worden in staat gesteld formele en informele professionaliseringstrajecten te volgen of te ontwikkelen die gevalideerd of gevalideerd gaan worden door het Lerarenregister. Zo voldoet het Gentiaan College aan de wettelijke eisen die door OCW worden gesteld ten aanzien van professionalisering.

Het (bovenschoolse) team 'Training en Scholing', vervult hierin een belangrijke rol. Ze maken beleid op het gebied van professionalisering en voeren dit uit. Ze vervullen ook een

ondersteunende rol naar de locaties toe. Iedere schooljaar zet het team bovenschoolse opleidingstrajecten uit

Het formele leren vindt plaats op drie verschillende niveaus:

- Bovenschools/centraal programma
- School/gekoppeld aan het schoolplan
- Individueel/persoonlijke ontwikkeling/gesprekcyclus

Het informeel leren kent veel gedaantes. Onder meer:

- Kennisteam
(<http://www.deonderwijsspecialisten.nl/Actueel/Nieuws/Paginas/Kennisteamsvan-start.aspx>)
- Onderwijsspecials
- Leren in de praktijk
- Intervisie voor leerkrachten
- Coaching voor nieuwe leerkrachten
- SVIB
- Collegiale consultatie
- Deelname aan door school geplande professionaliseringsactiviteiten

Het Gentiaan College heeft per 01-01-2018 een scholingsplan geschreven gebaseerd op de visie en missie van De Onderwijsspecialisten. Dergelijk plan dient een vertaling te zijn van het Opleidingsbeleid van de Onderwijsspecialisten. Het specifieke school opleidingsplan zal eigen accenten krijgen binnen de kaders van het bovenschools opleidingsplan.

Dit vraagt van de medewerkers van het Gentiaan College dat zij initiatief nemen ten aanzien van de verschillende professionaliseringstrajecten. Er is een professionaliseringscoördinator op school aanwezig die fungeert als vraagbaak en ondersteuner bij de verschillende professionaliseringsbehoeften.

4. Conclusies en ambities

Het Gentiaan College biedt onderwijs aan jongeren van 12 tot en met 20 jaar met uiteenlopende problematieken. Er wordt zoveel mogelijk toegewerkt naar diploma's en certificaten uit het reguliere onderwijs. Daarnaast wordt periodiek beoordeeld of het mogelijk is dat een leerling zijn schoolloopbaan op regulier onderwijs voortzet. In veel gevallen zullen leerlingen echter hun opleiding afronden op het Gentiaan College en ook bij hen wordt de opleiding zoveel mogelijk afgesloten met een regulier diploma.

Het Gentiaan College kent vier uitstroommogelijkheden: onderwijs gericht op schakelen naar het regulier onderwijs; onderwijs gericht op doorstroming naar het vervolgonderwijs; onderwijs gericht op plaatsing op de arbeidsmarkt; onderwijs gericht op sociale redzaamheid voor leerlingen die niet naar ander onderwijs kunnen doorstromen en voor wie een reguliere of een aangepaste werkplek niet tot de mogelijkheden behoort.

Op het Gentiaan College wordt planmatig gewerkt. Het Ontwikkelings Perspectief Plan vormt de basis voor dagelijkse begeleiding door de leerkracht en wordt jaarlijks geëvalueerd en twee keer per jaar met ouders besproken. Het Gentiaan College heeft een breed netwerk aan samenwerkingspartners: van zorginstellingen tot de scholen van Voortgezet Onderwijs. Het Gentiaan College biedt arbeidstoeleiding en beroepenoriëntatie aan de hand van stages. Naast een oriëntatie in opleiding en beroep moeten stages een bijdrage leveren aan het maatschappelijk functioneren, wat alles te maken heeft met vergroting van de zelfredzaamheid c.q. zelfstandigheid. Ter voorbereiding op buitenschoolse stages kan interne stage en groepsstage plaatsvinden, vaak in combinatie met arbeidstraining in een Arbeidstrainingscentrum (ATC).

5. Ontwikkelagenda

- Gebruik pestprotocol intensiveren en de (sociale) veiligheidscoördinator duidelijker en transparanter positioneren.
- Digitale mogelijkheden binnen onderwijssituaties vergroten.
- Onderzoeken van mogelijkheden voor het maken van huiswerk op school (al dan niet onder didactische begeleiding).
- Verder ontwikkelen van beleid ten aanzien van Ernstige Reken- en Wiskunde problemen en Dyscalculie (ERWD).